

ПІТЕР ЛАГЛЕР

Австрійський фотохудожник, автор книги про Чорнобиль

Минуло 33 роки з найбільшої в історії людства техногенної катастрофи, про яку ми знаємо вкрай мало. Австрійський фотограф ПІТЕР ЛАГЛЕР зібрав максимум інформації про Чорнобильську трагедію та видав її у своїй книзі в Австрії. Митець розповів «КЖ» про те, що бачив у Зоні відчуження та що, на його думку, потрібно для розвитку України.

Бесіду вела **Ірина Скрипак**

Переклад з англійської **Оксана Дума, Наталка Тлумацька**

Які ваші враження від України?

Уперше я завітав до України у вересні 2015 року. Тоді я мав нагоду відвідати Київ, Харків, Дніпро та Львів. Ця поїздка була дуже креативною і натхненною. Взагалі я люблю подорожувати і завдяки своїй роботі відвідав багато країн. Відчуваю близькість українців з австрійцями. На мій погляд, українці схожі на австрійців, бо ми – старі нації.

Так само, як і всі європейці...

Так. Частина України входила до складу Австро-Угорщини впродовж двохсот років. За період імперії національні риси населення змішалися. В Австрії дуже поширені, наприклад, деякі чеські і польські імена, і навпаки. Про гастрономічний мікс і казати годі. В Україні я часто натрапляю на страви, які готувала моя бабуся, – голубці, до прикладу, тоді

як в Австрії їх можна знайти лише у кількох ресторанах. Можна дослідження проводити на тему змішування кулінарних традицій. Мені подобаються українці, вони розуміють мою роботу і те, чому я збираю інформацію, адже у Західній Європі майже ніхто не знає про Україну.

Австрійці сприймають Україну як частину Росії чи вони просто не знають про її існування?

Вони знають, що це окрема країна, щось чули про Майдан, про скандал із Тимошенко десять років тому, але навіть про теперішню війну в Україні знають дуже мало. У нас також є російська пропаганда, і побутує думка, що Україна – це щось незрозуміле: ні Росія, ні Європа. Добре, що є виставки, які знайомлять глядачів з Україною і викликають цікавість.

Моя робота так само про те, що Україна – молода демократія. Вона не досконала – тільки розвивається, але належить до європейської спільноти.

То ви – культурний амбасадор України в Австрії?

Такий амбасадор, як я, не так уже й багато може зробити. Але ж мені подобається відкривати людям нове.

Якими засобами українці мають донести меседж, що ми – європейці, і не варто асоціювати з Росією?

Донедавна загальна картинка України в очах австрійців формувалася через багатих молодих українців – дітей політиків і промисловців – які ведуть досить пафосне і зарозуміле життя. І це спільна ознака українських і російських молодих багатіїв. Зараз з'явилися умови для звичайних українців. Вони приїжджають до Австрії, йдуть до музеїв, супермаркетів, гуляють вулицями, спілкуються з

Усього кілька людей своєю безвідповідальністю можуть привести світ до катастрофи

місцевими... Але цього не досить для боротьби зі стереотипами.

На жаль, українське посольство не докладає особливих зусиль для представлення української культури австрійцям. Їм варто активніше запрошувати митців. В Україні є сила-силенна надзвичайно цікавих художників, але вони не мають можливості сплачувати оренду галереї.

Навіть заснування Українського інституту у Відні в 2019 році, у межах Року українсько-австрійської культурної співпраці, досі не дало значних результатів.

Зараз я працюю над неофіційним проектом, що стартував у 2019-му під егідою Міністерства закордонних справ Австрії. Я запрошуватиму художників із України та з Австрії – по п'ятеро українців та австрійців, що працюватимуть із різними темами. Вони презентують по три роботи кожен, а результати проекту будуть показані цієї осені у столицях наших країн.

Узимку 2019-го вийшла ваша книга, що присвячена Чорнобилю. Чому ця тема важлива для вас?

Я добре пам'ятаю час, коли сталася Чорнобильська трагедія. Мені було 17. Австрія отримала одну з найбільших доз радіації після України, Білорусі та частини Росії. Радіоактивна хмара «гуляла» над Європою і «зачепилася» в Альпах. Пішов дощ – і вода з гір потрапила в міські системи водопостачання, тож фонтани Відня були отруєні. До сьогодні є території в Австрії, де заборонено збирати гриби, а кожна тварина має бути перевірена. Усе під контролем служб, котрі відповідають за стабілізацію радіоактивного фону. Для моєї країни ця тема дуже важлива.

Автор фото: Пітер Лаглер

Коли ви готували книгу, чи доводилося відвідувати небезпечні ділянки Зони відчуження?

Звісно, я побував у Чорнобилі, у Прип'яті і в інших місцях. У більшості з них рівень радіації близький до норми і майже безпечний для людини. Високий радіаційний фон зберігається на ділянках поблизу ядерного реактора і в деяких містечках. В одному селі досі зберігається критично високий рівень радіації. Наш візит туди був узгоджений, проте лишатися там вкрай небезпечно. Там рівень забруднення у 5000 разів перевищує норму! Є так звані «гарячі» точки, від яких відчувається тепло на відстані двох метрів. Тобто ядерна реакція там досі триває, і залишається ризик, що радіоактивний матеріал потрапить до організ-

Україна має величезні природні ресурси. Усе, що вам треба для успіху, – це змінити спосіб мислення і позбутися корупції

му. Суворо заборонено будь-чого торкатися, будь-де сидіти, палити, їсти та пити тощо.

Що ви хотіли показати людям своєю книгою?

Я хочу нагадати усім нам про те, що варто звертати увагу на сигнали, котрі посилає природа. Перед тим як взятися до написання книги, я шукав будь-які матеріали за цією темою. Вичерпної інформації ніде не знайшов. Тоді я вирішив збирати її серед людей, документів тощо. Пошуки продовжувалися протягом півроку.

Книга про Чорнобиль вийшла друком німецькою мовою в Австрії у лютому 2019-го, тоді ж була презентована в Україні і згодом перекладена українською. Презентація книги відбулася у червні на Одеському книжковому ярмарку. Думаю, вона невдовзі буде перекладена ще й англійською.

Нині я бачу, що люди щасливі від того, що така книга побачила світ і що ми, митці, не дозволяємо забути про таку важливу подію, як Чорнобильська катастрофа. Одна гостя на презентації моєї книги в Україні упізнала свого дядька, який брав участь у ліквідації пожежі на

Автор фото: Пітер Лаглер

станції, на одній зі старих світлин, а інша – балкон свого колишнього дому в Прип'яті...

Хоч би й минуло 33 роки від тієї трагедії, але це вкрай мало для такої величезної техногенної катастрофи. Зараз активно впроваджуються нові технології, що засновані на споживанні електроенергії, зокрема електромобілі. Проте ми маємо пам'ятати, що атомна енергетика – не найкраще джерело електроенергії. Вона більш отруйна, аніж технологія спалювання бензину. Ми маємо подбати про нові джерела енергії.

Навіть у Чорнобилі, який більше не працює, досі зберігається, за деякими даними, понад 21 000 уранових стрижнів! Уявіть, скільки мільйонів їх по цілому світі?! І ніхто не знає, що з ними робити. Ніхто.

Що вас найбільше вразило під час поїздки до Чорнобиля?

Було дещо, що вразило в хорошому сенсі, – природа. Вона відновлюється після шкоди, завданої людиною. Там ростуть персикові дерева, уявляєте?!

І там же є «рудий ліс», неймовірно отруйний. Мені здається, такі краєвиди мають весь час нагадувати нам, чим є насправді атомна енергія, аби спонукати до пошуку альтернативних рішень у площині «зеленої» енергетики. Моя книга про Чорнобиль також і про те, як Радянський Союз використовував людей як матеріал. Ми маємо розуміти і пам'ятати, чим є комуністична система. На мій погляд, Чорнобиль – це початок кінця Радянського Союзу.

Інше, що мене вразило, – на всій території не залишилося (принаймні я не побачив) жодної водопровідної труби! Їх украли. Перепродали... А потім побудували з них водопровідні системи в інших містах України. І ви можете не знати, звідки ті труби, по яких тече ваша вода...

Усього Зона відчуження займає 2600 км² тільки в Україні (!), і ця земля навечно отруєна, її неможливо почистити чи вивезти. Чорнобиль – це меморіал

ЧЕСНІ НАМІРИ І ЯКІСНА ОСВІТА – ЦЕ МАЙБУТНЄ КРАЇНИ

людської глупоти. Це яскравий приклад того, що всього кілька людей своєю безвідповідальністю можуть привести світ до катастрофи чи до смерті мільйонів.

Після вибуху всередині реактора вирувала радіоактивна магма – нищівний мікс із урану, свинцю тощо. То була геєна огненна. Вона пропалювала бетонні плити і мала стекти на нижні рівні, що були затоплені водою. Кілька пожежників свідомо погодилися пожити своїм життям – вони спустилися на внутрішні рівні, де доза радіації у тисячі разів перевищувала норму, запустили насоси і відкачали воду. Якби не їхній вчинок, не стало би Києва, ймовірно, не стало би Мінська, ба більше, половина Європи була би «зоною відчуження». Ці люди врятували Європу, врятували весь світ.

Що ми маємо зробити, щоб уникнути такого в майбутньому?

Українцям варто було б задуматися над економією ресурсів. Наприклад, система централізованого гарячого водопостачання дуже неефективна – 90% тепла витрачається ще до того моменту, коли вода потрапить у будинок. Великі підприємства та важка промисловість мають величезні втрати енергії. Ви не можете економічно вирости, доки витрачаєте забагато недешевої енергії.

Звичайно, не можна все змінити вже завтра, але ми маємо думати про майбутні покоління. Найважливіше завдання сьогодні – знайти

спосіб для довготривалого зберігання енергії. Зараз ці способи неефективні, а втрати іноді перевищують 90%. Не можна також забувати, що ринок ресурсів – це великі гроші, і часом ми втрачаємо можливість розвиватися, бути більш екологічними через те, що дехто хоче заробити кілька додаткових мільйонів.

Фото з Чорнобиля на сайті Пітера Лагнера

Автор фото: Пітер Лагнер

В Чорнобильській зоні відчуження

Ще однією екологічною катастрофою в усьому світі стало використання пластику. У деяких країнах уже заборонено використання дрібних побутових пластикових речей – соломинок, гумових рукавичок тощо. Я думаю, що це не дуже мудро, бо головну загрозу становлять не соломинки для коктейлів, а пластикове пакування, мільярди упаковок для всього на світі.

На мій погляд, головною проблемою є змінення свідомості. Сьогодні ми купуємо все більше – навіть те, що нам не потрібне...

Так, але треба діяти. Українці часто захоплюються красивими європейськими маєтками, проте ці будиночки і садочки – результат способу мислення. Це не питання грошей.

Київ – порівняно чисте місто. Проте у деяких українських містах я бачив, як гори пакетів зі сміттям сягали вікон будинків. Водночас у вас немає системи сортування і переробки сміття – це також витрати.

Україна має величезні природні ресурси. Усе, що вам треба для успіху, – це змінити спосіб мислення і позбутися корупції. І зробити щось із маршрутками, бо в них небезпечно

пересуватися – ані комфорту, ані дотримання правил безпеки.

Як після двох світових війн Австрії вдалося досягти успіху?

Насправді в Австрії невелике географічне розташування – природних ресурсів небагато. Більша частина території – це гори, тож у нас є дерево, залізо й вугілля. Після Другої світової війни в країні не залишилося нічого, бо й без того невеликі ресурси мали йти на виплату репарацій. Проте чим справді пишалася Австрія – якісною системою вищої освіти. Це приваблювало закордонних інвесторів, які почали вкладати гроші в технології, відкривати виробництва, наймати висококваліфікованих працівників і випускати високоякісні товари.

Також у нас не було корупції, бо не було грошей для її розквіту. Взимку 1945-го тодішній австрійський президент виступив із промовою: «Я не можу вам нічого пообіцяти. Я не можу забезпечити вашим дітям молока, м'яса чи навіть простого яблука. Але я можу дати вам надію і віру, що коли ми будемо працювати, то Австрія знову стане великою». Отже, чесні наміри і якісна освіта – це майбутнє країни.